

A KÖNYVTÁRSZERVEZÉS PROBLÉMÁI ÁTALAKÍTOTT ÉPÜLETBEN

Klaus Bock

Stadtbibliothek Lübeck, NSZK

Közmegegyezésnek látszik, hogy minden könyvtárnak a sajátosságainak és speciális szükségleteinek megfelelő, egyedileg tervezett épületre van szüksége, hiszen minden könyvtárnak önálló egyénisége van. Ez fejeződik ki abban, hogy például az NSZK-ban aligha találunk olyan, valamennyire is jelentős könyvtárat, amelynek ne lenne új épülete, vagy legalább egy újonnan emelt toldalékepülete. Önök arra a következtetésre juthatnának hát, hogy sajnálni kell azt a könyvtárat, amelyik régi helyiségekben él, sőt azt a könyvtárat is sajnálni kell, amelyik olyan helyiségeket kénytelen elfoglalni, amelyeket eredetileg nem könyvtári célra szántak. Így például azt a néhány nagyvárosi közművelődési könyvtárat az NSZK-ban, melyeknek korábbi áruházi épületekbe kellett költözniük.

Közelebbről vizsgálva a kérdést azt látjuk, hogy ez a vélekedés egyáltalán nem helytálló. A könyvtár nem statikus intézmény; egy eleven könyvtár az évek során nagyon is megváltozik. Ez a megállapítás nemcsak mennyiségi növekedésre vonatkozik, hanem szervezetre is. Ennélfogva nem lehetséges a könyvtár fejlődését hosszú évekre, akárcsak tíz évre előre megtervezni. Mert ha igen, ez nagyon rossz jel volna: annak a jele, hogy a könyvtár nem él igazából. Az ilyen, a könyvtár szervezetében tíz évre előre nem tervezhető változások néhány példája: a szabadpolc bevezetése, a fotokölcsönzés alkalmazása, a számítógép felállítása. De ugyanilyen a kölcsönzési paraméterek növekedése, aminek már nem képesek megfelelni a kölcsönző részleg helyiségei, vagy az egyes részlegek közötti állományarányok felborulása, új részlegek létesülése, a nem-könyv jellegű dokumentumok megjelenése, stb.

Így hát minden folyamatos életet élő könyvtár előbb-utóbb konfliktusba kerül tereivel olyan új

épületben is, amelyet eleve a könyvtár céljaira szántak és testére szabtak. A változásoknak és a tereknek azonban összhangba kell jönniük.

Ez azt jelenti, hogy a mi problémánk (a könyvtárat régi vagy nem könyvtári célt szolgáló épületben elhelyezni, s ott működtetni) semmiképp sem különleges probléma. Ez minden élő könyvtár általános problémája. Persze ez annál súlyosabb, minél kevésbé a mostani célnak megfelelően készült az épület. Nyilvánvaló, hogy a régi könyvtáreépületek egy cseppet sem felelnek meg jobban a mai követelményeknek, mint a korábban pl. áruházként üzemelő épületek, — a könyvtár ugyanis túlságosan nagy változásokon ment át az utóbbi évtizedekben. Azok a gondok, amelyek a régi épületekből fakadnak, csupán jelei a könyvtár belső változásainak, s ezek a változások nem tudatosulnak a mindennapok vezetési munkájában. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az a könyvtár rendelkezik a legjobb épülettel, amelyiknek a leginkább változtatható az elrendezése. A nagy terek előnyösebbek, mint a sok kis helyiség, előnytelenebb a lépcsőházak, a kifelé nyíló ajtók, a több, különálló épület, illetve az épületek elkülönített részei.

De elég az általánosságokból. Saját, egyetemi és a közművelődési könyvtárosi gyakorlatomban számos esetben radikálisan változtattam a meglévő épületekben működő szervezeti struktúrán, s teljes mértékben meg kellett változtatnom ezeken az épületeknek a használatát, gyakran minimális anyagi feltételek mellett.

Példa gyanánt először azt mondom el, hogyan láttam munkához Lübeckben, ahol egy régi és hagyományosan vezetett városi könyvtár működött, kevés olvasóval. Egy valamivel korszerűbb közművelődési könyvtár is létezett, nagy olvasótáborral,

de kis szakirodalmi állománnyal; az állomány legnagyobb része felnőtt és ifjúsági szépirodalom volt. A városi könyvtár épülete igen régi, részben gótikus eredetű helyiségek együttese volt, s hozzá tartozott egy néhány helyiségből álló, 1926-ban épített raktárszárny; a közművelődési könyvtár helyiségei elégtelenek és túl kicsik voltak, s nem könyvtári célra készültek. A cél, ami engem Lübeckbe vitt, a két könyvtár tökéletes egységbe kovácsolása volt, egyetlen épületkomplexum kialakításával. Az volt a feladatom, hogy egy olyan könyvtárat alakítsak ki, amely nagy kölcsönzési forgalmat bonyolít le, elsősorban a szakirodalomból. Más szóval: a városi könyvtár könyvanyagát közművelődési könyvtári módszerekkel kellett terjeszteni.

1973-ban jöttem Lübeckbe. 1979-ben készült el egy új épület, amit mint a városi könyvtár régi épületeihez csatolt toldalékpületet vettünk használatba. Erre az időpontra meg kellett teremtenünk a két intézmény összeolvasztásának szervezeti előfeltételeit. Egyszersmind fel kellett ébresztenünk a városi könyvtárat Czipkerózsika-álmából. Mind az olvasókat, mind a könyvtárosokat fel kellett készíteni az új intézményre. Ez az új épület elkészültét megelőző időszakban történt, a régi épületnek az új szervezethez való hozzáigazításával együtt.

A célokat a következőképpen szabtuk meg: a szabadpolcos rendszer bevezetése, az állomány szakrendi felállítása (korábban a raktárban numerus currens szerint voltak a könyvek), a hét minden napján azonos, hosszú és összefüggő nyitvatartási idő, a használói igények érvényesítése a gyarapításban (ez lemondást jelentett a túl drága és nem keresett dokumentumok beszerzéséről). Mint adottsággal kellett számolnunk a kis és változatlan létszámú személyzettel. Sikert kellett elérnünk, s csak korlátozott eszközökkel rendelkezünk, ám a *siker annak a feltétele, hogy később több eszközünk legyen. Ha nem érünk el sikereket, senki sem fog bízni bennünk s nem ad eszközöket a célok eléréséhez.* Ez ugyan banalitás és tautológia, de ez a banalitás a valóságot írja le.

A főfeladat tehát: hosszabb nyitvatartási idő, ugyanolyan létszám mellett. És itt az épületet is számításba kellett vennünk. Ez a szögletekkel, beugrókkal és bemélyedésekkel zsúfolt épület egy zárt könyvtárat fogadott be, fő részei 1926-ból valók, kicsi és teljes mértékben inflexibilis, az akkori elképzeléseknek megfelelően épült.

A legnagyobb problémát a szolgálati pontok kialakítása jelentette. Eredetileg csak 6 szolgálati ponttal lehetett üzemeltetni a könyvtárat: (1) kölcsönző, (2) raktár, (3) katalógusterem (az olvasónak fel kellett írnia a kért mű raktári számát), (4) olvasóterem, (5) ruhatár, (6) másolatszolgáltatás. A nyitvatartási idő növeléséhez csökkenteni kellett ezeknek a pon-

toknak a számát. Némi átalakítással és csekély kiadással sikerült a feladatot megoldani.

Először bevezettük az önkiszolgálást a ruhatárban és a másolatkészítésben. A ruhatárba helyezett csomagmegőrző automaták (Safeomat) nem kerülnek annyiba, mint egy ruhatáros éves fizetése. (A bedobott pénzérmét automatikusan visszakapta az olvasó a szekrény nyitásakor, hiszen csak a kulcs le-téteként szolgált.) Még ma is, sokkal nagyobb forgalom mellett, a ruhatárat így működtetjük. Problémáink a szokásosak: helytelen kezelés, a kulcs elvesztése stb. Azonban összevetve a személyi és dologi jellegű kiadásokat, az önkiszolgáló ruhatár előnyei vitathatatlanok. A térszűkséglet sem sokkal nagyobb, mint ruhatáros alkalmazása esetén. Ugyanez derült ki az olvasók által kezelhető, pénzbedobós másológépeket illetően. Ezek ma már annyira fejlettek, hogy jobb alternatíva nem képzelhető el.

Nehezebb volt a tulajdonképpeni könyvtári munkát érintő problémák megoldása. Megnyitottuk az állományt. Az olvasónak nemcsak, hogy szabad volt önállóan levenni a könyvet a polcra, de ezt el is vártuk tőle. Lehetetlen volt azonban egy tekintélyes mennyiségű könyvállományt azonnal szakrendbe átrakni és így tenni szabadpolcra. Ezért megkockáztattuk, hogy a numerus-currensbe rendezett raktárat nyitottuk meg az olvasó előtt, aki a használatkor továbbra is kénytelen volt előbb a katalógushoz fordulni. Ez ugyan időleges megoldás volt, mégis nagy sikert aratott. Az olvasó a numerus-currensben álló anyagból is szívesebben veszi ki maga a könyveket. Szereti maga előtt látni a könyveket, de nem szeret sem nyomtatványokat kitölteni, sem várni.

Ezt a gyakorlatot máig megtartottuk; annak ellenére, hogy már rendelkezünk egy szakrendben felállított nagy állománnyal, az 1950 és 1971 között megjelent művek többsége továbbra is numerus-currensben maradt, de szabadpolcon. Ez a megoldás növeli az állomány kihasználtságát, de munkát takarít meg. Így takarítottuk meg a harmadik szolgálati ponton a könyvtáros jelenlétét.

A negyedik probléma a katalógusterem volt. A csak katalógus révén hozzáférhető állományhányad ma is nagy, de kisebb, mint abban az időben volt. Ezért át kellett költöztetnünk a katalógusokat: a kölcsönző szolgálat mögé kerültek, s a numerus-currensben álló raktárakat befogadó épület szabadpolcai elé. Ez előnyös volt az olvasónak, s ugyanakkor fölöslegessé tett egy külön szolgálati pontot a katalógusokhoz. Azokban az években bizonyos időszakokban alacsony volt a forgalom, így ezekben az órákban meg tudtunk takarítani egy külön tájékoztató könyvtárost is.

Végül az olvasóterem problémáját kellett megoldanunk. Építészetiileg össze lehetett nyitni az olvasótermet a kölcsönző szolgálattal; így az olvasónak el kellett haladnia kölcsönzőpult mellett. Tehát megtakaríthattuk az olvasótermi szolgálati pontot is, legalábbis azokban az órákban, amikor alacsony volt a forgalom. (A biztonsági problémákat később tárgyalom.)

Tehát a hat szolgálati pontból ötöt megtakarítottunk, kis forgalom mellett a könyvtárat egyetlen könyvtárossal is működtetni lehetett. A nyitvatartási időt lényegesen (heti 65 órára) ki lehetett terjeszteni. A sikert a kölcsönzések óriási növekedése jelentette. Mindehhez csak kis mértékű beruházásra volt szükség (néhány átalakítás az épületen, néhány bútor beszerzése), s a legnagyobb problémát, a szervezet átalakítását is megoldottuk.

1979-ben vettük használatba az új épületrészt, a régi városi könyvtár tágas toldaléképületét. Ebben az évben véglegesen összeolvasztattuk a két intézmény, a városi és a közművelődési könyvtárat. A könyvtár kihasználtsága hatalmas mértékben megnőtt. (1970-ben a városi könyvtár 30 000 kötetet kölcsönzött, ma az egyesített könyvtár több mint 1 millió kötetet csak a központi épületben. Egyéb jellemző adatok: a közművelődési könyvtár 1970-ben 300 000 kötetet kölcsönzött központi épületében, s a 10 fiókkönyvtárban 600 000 kötetet; az állomány nagysága 900 000 kötet, Lübeck, város lakossága 200 ezer fő.) Ma már nem működtethetjük a könyvtárat információs szolgálat nélkül, és a nap minden időpontjában több segéderőre is szükség van a kölcsönző részlegben. Mivel a személyzet nem nőtt, nyitvatartásunkat heti 60 órára csökkentettük. Az üzemelés alapelve azonban változatlan maradt: a könyvtár egyetlen bejáraton közelíthető meg és egy kijáraton hagyható el.

Mivel a régi helyiségeket is megtartottuk, 1979-ben egy újabb átszervezés vált szükségessé. Nem megyek bele a részletekbe, csak néhány fontosabb pontra hívom fel a figyelmet.

Az új épület nagy, flexibilis helyiségeibe a nyilvános szolgálat szabadpolcos állománya és olvasóhelyei kerültek. A könyvtárosok munkaszobái a régi épület szélén vannak. Ez ellentmond egy favorizált könyvtárápítészeti szempontnak: a munkaszobákat az a "könyv útja" szerint kell elhelyezni. A mi épületünkben ilyen elrendezésre nincs mód, ezzel egyáltalán nem próbálkoztunk. A helyiségeket nagyságuk és alkalmasságuk szerint osztottuk szét a munkaállomások között. Azt hiszem, a "könyv útja" egy a fétisek közül. A részlegek közötti napi érintkezések száma nem magas (legalábbis ami a hivatalos kapcsolatokat illeti, — más kérdés az igen fontos reggeliző vagy kávézó körök létezése). Ha naponta

csak egy kocsi könyv megy a szerzeményezéstől a katalógusrészlegbe, az útvonal hossza (5 m vagy 200 m) nem sokat számít. Véleményem szerint a személyzet számára az a fontos, hogy több munkaszoba legyen (ne egyetlen osztatlan büro), s a helyiségek tiszták és csendesek legyenek. Másodlagos jelentőségű, hogy ezek miképpen vannak összekapcsolva. A könyvtári személyzet képes minden elrendezéshez alkalmazkodni, s úgy terjeszkedik, mint egy polip.

Más kérdés a nyilvános szolgálat helyiségeinek dolga. De itt is több lehetőség nyílik, mint amennyi az első pillanatban látszik. A fő szinteknek áttekinthetőnek és könnyen megközelíthetőnek kell lenniük. De a csatlakozó szobák, sőt távoli helyiségek valahol a régi épületben szintén számításba vehetők nyilvános szolgálat céljára, mindig feltételezve, hogy "fejlett" olvasókról és speciális használati formákról van szó. Számukra nagyon is előnyösek az ilyen helyiségek, amelyek bensőséges és változatos légkört kínálnak. Itt az olvasó megszabadul az anonimitás érzésétől, ezért is vonzák őket ezeket a csendesebb szobák. A könyvtáros szempontjából egyetlen alapfeltételt kell szabni: e helyiségekhez vezető útvonalnak is át kell haladni az *egyetlen* ellenőrző ponton, minthogy nem állíthatunk minden-hová egy-egy felügyelőt. Így az új információhordozók bevonása a szolgáltatásokba sem okoz helyiségproblémát, mert a régi helyiségekbe is tökéletesen megoldható használatuk.

Mindehhez hadd tegyem még hozzá a várostervezés szempontját. A közművelődési könyvtári szolgálat központját a város közepében kell elhelyezni, az üzleti negyedben. Itt az utóbbi évtizedekben nem a lakások, hanem a szolgáltatások növekvő koncentrációját figyelhetjük meg. Udvarokat nyitnak meg üzleti passzázsokká. Minden négyzetméternek hasznót kell hoznia. A belváros drága környezeti intenzív használatot követelnek. Az itt működő könyvtárnak is le kell vonnia a következtetéseket: nagyobb igénybevételre, több használóra, nagyobb kölcsönzési forgalomra kell törekednie. Holt részlegek, olyan könyvekkel teletömött raktárak, amiket évente nem keres senki, elfogadhatatlanok a belvárosi körzetben. Számunkra ez azt jelenti, hogy az ilyen könyveket a külvárosban lévő raktárban kell tartanunk, ahova hetenként kétszer megyünk ki értük. A központi épületnek mind nagyobb részét intenzíven kell használnunk. Ha idegenkedünk ettől a fejleménytől, gondoljunk arra, hogy a könyvtár nem zárkozhatsz el tőle, ha nem akar az érdeklődés — mindennapi étele és itala — hiányában elpusztulni. Az idők változnak és bennük a könyvtárosoknak is változniuk kell.

Ez azt jelenti, hogy ezt a közismert mondatot: "a könyvtár új épülete már túl kicsinek bizonyult, mire a könyvtár beköltözhetett", másképpen kell értelmeznünk. Ha nem fér el benne valamennyi könyvünk, az még egyáltalán nem jelenti azt, hogy az épület kicsi. A könyveket gyakran túl ritkán használják, s ebben az esetben egy drága tárolási hely túl jó nekik. Az is érthető, ha a fenntartó nem szívesen biztosít ma pénzt az elkövetkező húsz év könyveinek a tárolására. Az a könyvtár, amelyik ily nagy alapterületet kapott egy új épületben, biztosan félrevezette fenntartóját. Egy könyvtárárpület csak akkor túl kicsi, ha nem képes befogadni a szolgáltatásokat, vagyis az élő funkciót.

Hadd tegyek néhány megjegyzést egy másik, a fentitől nagyon különböző épület átalakításáról is. Amikor a stuttgart-hohenheimi egyetemi könyvtár vezetője voltam, lehetőség nyílt arra, hogy egy régi kastélyból rövid időn belül egy új épületbe költözzünk. Az új, többszintes épület előregyártott elemekből épült. Eredetileg iskolának tervezték, következőképpen osztálytermekre volt tagolva. Az építmény szerkezete oszlopokból állt, s közöttük lebontható és áthelyezhető közfalak álltak. Ez a körülmény viszonylag kedvező volt a könyvtár számára. Az épületben tágas terek voltak kialakíthatók a szabadpolcos állomány, illetőleg az olvasói terek céljára. Problémát jelentett az "egyetlen bejárat és egyetlen kijárat" elve, amelyet már korábban említettem. Itt is kevés volt a személyzet, s a nyitvatartási időt itt is meg kellett növelni. A problémát némi fantáziával meg lehetett oldani: egy újabb belső lépcsőház beépítésével el tudtuk kerülni, hogy ellenőrző pontokat állítsunk fel mind a három olvasószolgálati szinten.

Ilyesfajta problémák gyakran jelentkeznek, amikor közművelődési könyvtáraknak áruház céljára tervezett és használt épületekbe kell beköltözniük. Ezekben tágas terek alakíthatók ki az olvasószolgálat számára, elegendő számú lift vagy mozgólépcső is rendelkezésre áll, megoldottak a menekülési utak és a tűzvédelmi berendezések, azonban problémát jelenthet a személyzet munkaszobáinak elhelyezése vagy a közönségforgalom megszerzése.

Tételek, egy kissé kiélezve a következő: a könyvtár szempontjából közömbös, hogy milyen épületbe költözik, ha az tágas és a városközpontban áll. Minden egyéb a könyvtáros fantáziájától és szervezőerejétől függ. Ezt a tételt azonban rögtön korlátoznom kell. Fontosnak tartom, hogy az olvasó ne csak gyorsan elérje a célját, de kellemesen is érezze magát. Ennek előfeltétele az ésszerű szervezet és a készséges személyzet, ám ugyanakkor az épület árasztotta légkör is fontos. Itt hátrányban vannak az

egyszerű és prózai új épületek a régiekkel szemben. Különösen az áruházi épületek. Többnyire jó helyen állnak ugyan, de meglehetősen sivarak és unalmasak. Az olvasó szereti a változatosságot, szívesen indul felfedező útra az épületben, szereti felfedezni magának az érdekes helyiségeket, amiket nem mindenki ismer. Jobban szereti a csendet, mint általában az emberek, és nem kedveli a sokaságot és a nagy méreteket. Viszont szívesen vet egy pillantást a környezetében lévő növényekre, akváriumra stb., legyen gyerek vagy felnőtt.

A régi épületek gyakran jobban eleget tesznek ezeknek a kívánalmaknak, mint az újak. De a régi épületekben többnyire megoldhatatlan a bejárat problémája. Ha az embernek egy keskeny folyosón kell végighaladnia, mielőtt a könyvtárba kerül, ha lépcsők során kell felmennie, mielőtt az első könyvet megpillantaná, vagy ha nem látja a többi embert, akik az épületet használják, akkor ez az épület nem hívogató. Lübeckben sem lehetett megoldani ezt a problémát a régi épületben. Semmiképpen sem szabad mellékesnek tekinteni ezt a kérdést. Alaptétel a következő: minél előbb minél több embernek nemcsak hasznosnak, de kellemesnek is kell a könyvtárat éreznie. Maga az épület csábítson spontán látogatásokra, lehetőleg már gyermekkorban, s nem majd csak akkor, ha a disszertáció megírásához könyvtárközi kölcsönzésre van szükség.

Ebből a szempontból előfeltétel, hogy az épületnek vonzó terei mellett hívogató jellegű és tág bejárata is legyen. Olykor az utóbbit csak egy új épületben lehet megvalósítani. De rosszabb az az eset, ha az új épület vonzó bejárata mögött csak unalmat találunk, — ami sajnos, nem ritka eset egy modern épületnél.

Sajátos problémát jelent a könyvek biztonsága, illetve ennek személyzeti vonzata. Közvélekedés, hogy ha a könyvtár például egy újabb szakolvasótermet nyit meg használói előtt, ennek személyzeti vonzata van. Azt hiszem, hogy ez a megfontolás alapjában hamis. Tudomásul kell vennünk, hogy mindenki, aki egy könyvet vagy annak valamely részét el akarja lopni, ki tudja játszani az ellenőrzést. Csak egy kis ügyesség kell hozzá. Különleges veszélyt jelentenek a rézmetszetek hivatásos tolvajai. Egyetlen könyvtár sincs biztonságban tőlük, még a legzártabb használat esetében sem. Csak néhány rendkívül értékes műre nézve lehet az abszolút biztonságot megszervezni. A legnagyobb védelmet még mindig a többi olvasó jelenléte jelenti, ami hasznosabb, mint egy árgus-szemű felügyelő. A teljes állomány megnyitásának természetesen az is feltétele, hogy a pótolhatatlan műveket nem tesszük közvetlenül hozzáférhetővé. Ezeket leszámítva a könyvtárnak kalkulációt kell készítenie, vagyis mi kerül többre: egy újabb felügyelő beállítása vagy egy

bizonyos nagyságrendű hiány. A használat elkerülhetetlenül veszteségekkel jár, beleértve a normális elhasználódást és rongyolódást is. A szabadpolc óriási mértékben megnöveli a használatot, ennél fogva némi hiány elfogadható. Barbárul hangozhat, de ez ugyanolyan költségelemzés, mint amit az önkiszolgáló áruházak végeznek, amelyek számolnak az önkiszolgálás nagy vonzerejével és alacsony személyzet igényével egyfelől, s a lopási veszteségek megnövekedésével másfelől.

Ezek a megfontolások rámutatnak a könyvtáros megváltozott pályaképére is. Ebben a megközelítésben a könyvtár egy a szolgáltató vállalatok között, amelyben a könyvtáros dolga, hogy hatékonyan közvetítse az információt. Lehet, hogy rendelkezik egy régi és ritka könyvek részlegével is, amelyben muzeális elvek érvényesülnek, de ez a részleg csak a valószínű könyvtár függeléke lehet.

Ez az írás nem kíván olyan benyomást keltetni, hogy a régi épületek által felvetett minden kérdést könnyen meg tudunk oldani. Ezért végezetül a mi régi épületünk egy megoldhatatlan problémájáról szólok. A lübecki könyvtár a középkorra nyúl vissza. Van egy gótikus épületrésze (kb. 200 m²

nagyságú), amelyhez hasonló szépségű termet is lehetne hasznosítani: gyönyörű olvasóteremnek, vagy még inkább előadóteremnek kínálkozik. De használatához esetenként a tűzvédelmi osztály kivételes engedélye szükséges. A terem nehezen megközelíthető, s a menekülési utak nem felelnek meg a mai előírásoknak. Ez azt jelenti, hogy a termet csak akkor nyithatjuk meg a közönség előtt, ha a tűzoltóság tűzoltót állít a terembe és egy tűzoltóautót állomásoztat az épület előtt. Ez éppen lehetséges, ha a Thomas Mann-díjat adják át a köztársasági elnök jelenlétében, de akkor aligha, amikor a könyvtár kíván rendezvényt tartani. E problémát megoldani hivatott új lépcsőház tervét műemlékvédelmi szempontokra hivatkozva az épület kurátora vetette el. Ez érthető, hiszen milyen is lenne egy gótikus épület egy mai tűzvédelmi lépcsővel. Persze, ezt a problémát is meg lehet oldani, csak hogy igen nagy anyagi eszközök bevetésével, s tudjuk jól, manapság a közpénzek nagyon is korlátozottak. Hasonló problémák persze minden régi épületnél felmerülnek, de ha sikerül úrrá lenni rajtuk, a végeredmény sokkal szebb, mint amilyent bármely új épülettől kaphatnánk.

Fordította: Mándy Gábor

BOCK, K.: A könyvtárszervezés problémái átalakított épületben

Régi épület könyvtári célokra történő adaptálása önmagában nem feltétlen hátrány. A rugalmatlan, a változások követésére teljesen alkalmatlan épületet azonban nem szabad elfogadni. A lübecki városi könyvtár esetében egy régi épületben lévő raktárkönyvtárat kellett egy új épületszárnyban elhelyezett nagyforgalmú városi könyvtárral egyesíteni. Ebben a kombinációban sikerült helyet találni mind az egy pontról ellenőrizhető szabadpolcos állománynak, mind az elmélyültebb tájékozódásra csábító olvasószobáknak, mind pedig a könyvtárosok munkaszobáinak. És ami a legfontosabb: megmaradt a könyvtár belvárosi elhelyezkedése, ami elemi követelmény a könyvtárhasználat szempontjából. Az itt-ott jelentkező hátrányok (pl. a munkaszobák elhelyezése miatt valamivel több az anyagmozgatási szükséglet, a kevésbé használt állományt másutt kell tárolni) eltörlődnek az adaptáció biztosította előnyök mellett.

БОК, К.: Проблемы функционирования и управления

Адаптация старых зданий для библиотек сама по себе не обязательно ущербна. Однако нельзя принимать такие здания, которые совершенно непригодны для следования изменению. В библиотеке города Любек необходимо было объединить депозитарий, находящийся в старом здании, с библиотекой, имеющей большой оборот, находящейся в новом крыле здания. При такой комбинации удалось найти место для свободнодоступного фонда с наблюдательным пунктом, для читальных залов, обеспечивающих благоприятные условия для сосредоточенной работы, и для кабинетов библиотекарей. При этом самое важное то, что библиотека осталась в центре города, что является элементарным требованием с точки зрения использования библиотек. Некоторые отрицательные стороны (например, передвижение материала, связанное с расположением рабочих кабинетов, хранение малоиспользованного фонда) являются незначительными по сравнению с преимуществами, обеспеченными адаптацией.

* * *

* * *

BOCK, K.: Probleme des Betriebes und der Leitung

Die Adaptation alter Gebäude für Bibliothekszwecke ansich ist nicht unbedingt abzuweisen. Ein unflexibles, für die notwendigen Aenderungen vollkommen ungeeignetes Gebäude darf aber nicht akzeptiert werden. In Falle der städtischen Bibliothek von Lübeck musste eine in einem alten Gebäude untergebrachte Magazinbibliothek mit einer in einem neuen Gebäudeflügel untergebrachten städtischen Bibliothek mit grossem Betrieb vereinigt werden. In diser Kombination ist es gelungen,

entsprechenden Platz einesteils für den von einem Punkt aus gut kontrollierbaren Freihandbestand, andernteils für zu vertieftem Studium verleitenden Leseräumen, sowie für die Räumlichkeiten der Mitarbeiter zu finden. Wichtig ist, dass die Lage der Bibliothek in der Innenstadt erhalten blieb, was hinsichtlich der Bibliotheksnutzung eine grundlegende Forderung ist. Die hie und da auftretenden Nachteile (z.B. etwas mehr Materialtransportbedarf infolge der Anordnung der Arbeitsräume, Unterbringen des selten benutzten Bestandes in externen Magazinen) verschwinden gegenüber den durch die Adaptation gebotenen Vorteilen.

* * *

BOCK, K.: Problems of functioning and management

The general aspects of converting old buildings into libraries are considered, and a case history of the Lübeck, West Germany, Library, a medieval

building is discussed. A general conclusion is that it does not matter for the library to what building it moves if it is spacy and has a good location. It is also necessary for a library that the reader not only quickly reaches his purposes, he must also feel comfortable. The problems and their solutions in Lübeck are explained.

* * *

„Papírmentes” szabadalmi és jogvédő iroda

Az Amerikai Szabadalmi Hivatal (US Patent Office) számítógépesítési programjának fő célja, hogy 1990-re megvalósuljon a „papírmentes” szabadalmi és jogvédő hivatal. Az első lépés a Tervezési Kutató Testülettel PRC (Planning Research Corporation) megkötött szerződés, egy több millió dolláros rendszer kidolgozására és felállítására, amely az új szabadalmi bejelentések feldolgozására szolgál majd.

A rendszert 3 lépésben állítják fel. A Szabadalmi Hivatalhoz tartozó 15 szakterület közül az elsőnek az anyagát 1984 végéig, a fennmaradó 14 szakterület anyagát – az első lépés sikerétől függően – 1987-ig viszik gépre. Az utolsó lépésben nyilvános olvasó-, és keresőterem, letéteményes szabadalmi táruk és külföldön szabadalmi hivatalok létrehozásának terve szerepel.

A Chemical Abstracts Service jelentős segítséget nyújt a CAS alkalmazásában már bevált, valamint újonnan kidolgozott számítógépes szoftver rendszerbe állításával.

A szabadalmi hivatal ma 25 millió dokumentumot tart nyilván és a század végére e szám megduplázódását várják. Naponta 20 000 darab érkezik be és évente 115 000 szabadalmi leírást dolgoznak fel. Ennek mintegy 7%-a elvész, vagy rosszul kerül a nyilvántartásba. Ezt a tévedési arányt, valamint a párhuzamos szabadalmi bejelentéseket hivatott a számítógépesített rendszer kiküszöbölni. A szabadalmi leírások feldolgozásának és kiadásának jelenlegi 27 hónapos átfutási idejét a rendszer segítségével 18 hónapra akarják csökkenteni.

/= Information Hotline, 16. köt. 9. sz. 1984. p. 3./

(Pollini Rita)